

Moderne Slavernij

Hannah Uijterlinde

Sen Foundation

ABSTRACT

Dit onderzoek is gericht op het verkrijgen van inzicht in de moderne vormen van slavernij. In opdracht van Joris Voorhoeve.

Inhoudsopgave

Inleidend	3
Wat is moderne slavernij en wie zijn het slachtoffer?	4
Hoe groot is het probleem en waar doet het zich voor?	4
Wat voor vormen kent moderne slavernij?	5
Wat kan gedaan worden aan het beëindigen van moderne slavernij?	6
Wat kan de gewone burger doen?	7
Tot Slot	8
Geraadpleegde Bronnen	9

Inleidend

"Er is geen tijdperk in de geschiedenis geweest waarin we 27 miljoen slaven hadden. En die zijn er op dit ogenblik wel. Zelfs als we alle slaven die ooit uit Afrika geëxporteerd zijn, komen we niet aan 27 miljoen. Het gebeurt nu. Maar kent u iemand in uw omgeving die zich daar nu druk om maakt?" - John de Bye, auteur "Liefde in Slavernij".

'Slavernij hoort tot het verleden' wordt vaak gedacht. Bij slavernij denkt men aan lang vervlogen tijden waarin generaties Afrikaanse slaven gedwongen waren te werken op de plantages van landeigenaren. Tot 'persoonlijk bezit' gedegradeerd en nauwelijks of niet betaald. Na eeuwen van deze onderdrukking werd in 2003 in Nederland het 140 jarige bestaan van de afschaffing van slavernij gevierd en de situatie leek rooskleurig. Des te verbazender en schokkender is het dat in deze tijd nog steeds wereldwijd miljoenen mensen het slachtoffer zijn van al wat men noemt 'moderne slavernij'.

Slavernij bestaat vandaag de dag nog steeds, ondanks de 'Universal Declaration of Human Rights' uit 1948 en het aanvullend verdrag uit 1956 inzake de afschaffing van de slavernij en met slavernij vergelijkbare praktijken. Wie zijn de slachtoffers en wat kan er gedaan worden?

Wat is moderne slavernij en wie zijn het slachtoffer?

Het ILO hanteert de definitie van moderne slavernij, ofwel dwangarbeid (forced labour), als al het werk of diensten die gevorderd worden van een persoon onder dreiging van een boete en waarvoor de persoon zich niet vrijwillig heeft aangeboden.

Het kan zich voordoen wanneer men werk krijgt opgelegd door autoriteiten, door particuliere ondernemingen of door particulieren. Het concept van moderne slavernij is heel ruim gedefinieerd en omvat dus een brede waaier van praktijken, die zich voordoen bij alle soorten economische activiteiten en in alle delen van de wereld (ILO, Forced Labour Convention No. 29).

Een moderne slaaf is:

- gedwongen om te werken - door mentale of fysieke bedreiging;
- eigendom van of gecontroleerd door een 'werkgever', meestal door middel van geestelijke of lichamelijke mishandeling of dreigend misbruik;
- ontmenselijkt, behandeld als een grondstof of gekocht en verkocht als 'eigendom';
- fysiek beperkt of beperkingen aan persoonlijke bewegingsvrijheid.

De slachtoffers kunnen variëren; vrouwen uit Oost-Europa worden gedwongen tot prostitutie, kinderen worden verhandeld tussen de West-Afrikaanse landen en mensen worden gedwongen te werken als slaven op Braziliaanse agrarische landerijen. Hele families in India zijn bezit van landeigenaren, Roma kinderen worden geronseld door netwerken om gedwongen te bedelen, Poolse werknemers worden onder erbarmelijke omstandigheden aan het werk gezet in Europese kassen en de Thaise economie bloeit door de kinderen die werkzaam zijn in de seksindustrie. Dit is slechts een greep van voorbeelden. Moderne slavernij kent vele verschillende vormen en treft mensen van alle leeftijden, geslacht en ras. Niet alleen mensenhandel voor seksuele exploitatie of dwangarbeid kan hiermee worden bedoeld, ook kinderarbeid, gedwongen huwelijken en slavernij door afstamming vallen onder deze noemer.

Hoe groot is het probleem en waar doet het zich voor?

Het ILO spreekt van op dit moment 20.9 miljoen mensen slachtoffer van moderne slavernij. Dit aantal vertegenwoordigt ongeveer drie op de 1000 mensen ter wereld, waarvan 90 procent uitgebuit wordt door particulieren en bedrijven, en 10 procent wordt gedwongen te werken door de staat, door de militaire groeperingen of in gevangenissen onder omstandigheden die de fundamentele ILO-normen overtreden. Gedwongen seksuele uitbuiting is goed voor 22 procent van alle slachtoffers terwijl gedwongen arbeidsuitbuiting 68 procent van het totaal maakt.

Nieuwe schattingen laten zien hoe dwangarbeid verschillende groepen mensen beïnvloedt: 55 procent van alle slachtoffers zijn vrouwen en meisjes, 45 procent zijn mannen en jongens. Kinderen vormen ongeveer een kwart van alle slachtoffers. Verder schat het ILO hoeveel mensen gevangen zitten in dwangarbeid als gevolg van interne of grensoverschrijdende migratie. Negenentwintig procent van de slachtoffers belandt in dwangarbeid na het verplaatst zijn over internationale grenzen, dit geldt voor de meerderheid van gedwongen prostituees. Vijftien procent werd slachtoffer van dwangarbeid en werd verplaatst binnen hun land, terwijl de overige 56 procent hun plaats van herkomst of woonplaats niet verlaten.

De gemiddelde tijd die doorgebracht wordt in dwangarbeid varieert, afhankelijk van de vorm en de regio. Het ILO schat dat slachtoffers gemiddeld bijna 18 maanden in gedwongen arbeid doorbrengen voordat ze gered worden of ontsnappen aan hun

uitbuiters. (ILO, 2012). Dwangarbeid heeft invloed op elk land in de wereld en dat maakt dit tot een wereldwijd probleem. Statistieken over de prevalentie zijn zeer belangrijk omdat ze aangeven welk risico slachtoffers lopen in verschillende regio's.

De regio met de hoogste prevalentie van dwangarbeid gemeten in aantal slachtoffers per duizend inwoners is Centraal- en Zuidoost-Europa (niet-EU) en het Gemenebest van Onafhankelijke Staten¹; 4,2 per 1.000 inwoners, gevolgd door Afrika; 4 per 1000 inwoners, het Midden-Oosten; 3,4 per 1.000 inwoners, Azië; 3,3 per 1.000 inwoners, Latijns-Amerika en het Caribisch gebied; 3,1 per 1.000 inwoners en de ontwikkelde economieën en de Europese Unie; 1,5 per 1.000 inwoners.²

Deze cijfers lijken te suggereren dat het probleem zich minimaal voordoet in de Europese Unie. Echter laat een onderzoeksstudie van de Joseph Rowntree Foundation (JRF) naar de aanwezigheid en de omvang van gedwongen arbeid in negen Europese landen het onvermogen zien om tekortkomingen in de regulering van de arbeidsmarkt herkennen en aan te pakken.³ Dit leidt tot het insluiten van maximaal 880.000 personen in de ergste vormen van uitbuiting (The Guardian, 2013).

Wat voor vormen kent moderne slavernij?

Slavernij door schuldaflossing (*Bonded Labour*)

De minst bekende vorm maar misschien wel de meest voorkomende. Slachtoffers van deze vorm zijn, soms onder valse voorwendselen, een lening aangegaan en zijn gedwongen deze schuld, vaak van abstracte omvang, af te betalen door lange dagen te werken. Daarbij komt ook dat vaak dat de schuldeisers de schuld laten oplopen door te voorzien in voedsel en onderdak, zodat de schuld niet meer te overzien is en deze zelfs op de volgende generatie doorgegeven wordt. Veelvoorkomend in Oost- en Zuidoost Azië en Oceanië, waar 11.7 miljoen mensen het slachtoffer zijn van deze vorm van slavernij (ILO).

Slavernij door afkomst (*Slavery by Descent*)

Deze vorm van slavernij betreft mensen die ofwel geboren worden in een slaafse kaste of afkomstig uit een 'groep' die door de samenleving beschouwd wordt als geschikt om als slaven gebruikt te worden. Nigeria telt 43.000 mensen die in een vorm van slavernij werken (Anti Slavery, 2003). Geschat wordt dat in Mauritanië 600.000 mensen (18%) van de bevolking slachtoffer zijn en ook al schafte Mali in 1960 slavernij officieel af, nog steeds bestaat het slavensysteem in de noordelijke regio's. Niet alleen zorgt dit systeem ervoor dat families generatie op generatie 'eigendom' zijn van een baas en geen eigen vrijheid genieten, de mate waarin dit systeem cultureel geïntegreerd is in een samenleving en dus vaak diep geworteld in de beeldvorming zorgt voor een moeilijke eliminatie van het probleem.

Slavernij door gedwongen huwelijken (*Forced and Early Marriage*)

treft vrouwen en meisjes die getrouwd zijn zonder een eigen keuze daarin te hebben gehad en worden gedwongen tot een leven van dienstbaarheid dat vaak gepaard met fysiek geweld. Schattingen liggen rond de 64 miljoen vrouwen uit 105 landen in de leeftijdscategorie 20-24 zijn voor hun 18^e levensjaar getrouwd (UNICEF, 2012).

¹ Verzamelnaam voor ex-Sovjetstaten die een los verband aangingen na de val van de Sovjet-Unie. Bestaat uit; Armenië, Kazachstan, Kirgizië, Oekraïne, Rusland, Tadzjikistan, Wit-Rusland, Azerbeidzjan, Moldavië, Oezbekistan. Geassocieerd lid is Turkmenistan en voormalig lid is Georgië (Wikipedia, 2013).

² De relatief hoge prevalentie in Midden-en Zuidoost-Europa en het Gemenebest van Onafhankelijke Staten weerspiegelt het feit dat het bevolkingsaantal lager ligt dan bijvoorbeeld in Azië, terwijl de rapporten van 'mensenhandel voor arbeid en seksuele uitbuiting en van de staat opgelegde dwangarbeid' in deze gebieden talrijk zijn.

³ Onderzochte landen waren; Frankrijk, Duitsland, Italië, Ierland, Letland, Nederland, Polen, Spanje en Zweden.

Slavernij door dwangarbeid (*Forced or Compulsary Labour*) en Slavernij door mensenhandel (*Human Trafficking*)

Slavernij waarbij mensen illegaal worden gerekruteerd door individuen, regeringen of politieke partijen en gedwongen om te werken - meestal onder bedreiging van geweld of andere straffen. Het bestaat uit het vervoer en / of de handel in mensen - vrouwen, kinderen en mannen - van het ene gebied naar het andere ten behoeve van seksuele of arbeidsexploitatie. Cijfers uit 2012 laten zien dat deze vorm van slavernij goed is voor zo'n 20.9 miljoen mensen, waarvan 11.5 miljoen (55%) vrouwen, 9.5 miljoen (45 %) mannen. Van het totaal valt 15.4 miljoen (74%) boven de leeftijdsgrens van 18 jaar en 5.5 miljoen (26%) betreft kinderen tot en met 17 jaar (ILO, 2012). Deze vorm van slavernij is goed voor 32 miljard dollar per jaar en maakt dit de op een na meest lucratieve handel na het verhandelen van drugs (Global Financial Integrity, 2011).

Slavernij door kinderarbeid (*Child Labour*)

betreft kinderen over de hele wereld werkzaam in situaties die schadelijk zijn voor hun gezondheid en welzijn. Dit houdt in: full time werken op jonge leeftijd, vaak op gevaarlijke werkplekken voor weinig tot geen loon. Buitensporige werkuren en onderwerping aan psychologisch, verbaal, fysiek en seksueel geweld. Leven op straat of in slechte omstandigheden en geen toegang tot onderwijs. Volgens schattingen van ILO werken zo'n 215 miljoen kinderen tussen de 5 en 17 jaar over de hele wereld, waarvan 115 miljoen onder de ergste omstandigheden. 53 miljoen kinderen zijn blootgesteld aan werk wat een directe bedreiging is voor hun fysieke gezondheid en 8,4 miljoen kinderen zijn slachtoffer van slavernij, mensenhandel, schuldslavernij en andere vormen van dwangarbeid, gedwongen rekrutering voor gewapende conflicten, prostitutie, pornografie en andere illegale activiteiten (ILO, 2002;2010).

Wat kan gedaan worden aan het beëindigen van moderne slavernij?

Vanuit de top van de internationale gemeenschap heeft de VN een vooruitstrevend programma ontwikkeld. The United Nations Global Initiative to Fight Trafficking (**UN-GIFT**) beschikt over educatieve middelen om mensen te helpen, evenals informatie over de 140 partijen die het 'Protocol to Prevent Suppress and Punish Trafficking in Persons' hebben ondertekend. Het idee achter de ontwikkeling van dit initiatief was om het gevecht tegen slavernij op een globaal niveau te voeren en zoveel mogelijk partners hierbij te betrekken.

Organisaties die zich aan dit verbond hebben aangesloten zijn onder andere; UNICEF, International Labour Organization (**ILO**), International Organization for Migration (**IOM**), en de VN High Commissioner on Human Rights.

Anti-Slavery is een van de oudste organisaties die zich bezighoudt met mensenrechten. Zij werken op lokaal, nationaal en internationaal niveau om alle vormen van slavernij aan te pakken. Dit doen ze onder andere door:

- Onderzoek te verrichten naar de omvang van slavernij om zo manieren te vinden om slavernij te beëindigen
- Het betrekken van lokale organisaties om bewustwording bij het publiek te creëren.
- Het publiek bekend maken met de realiteiten omtrent moderne slavernij door middel van campagnes te voeren
- Lobbyen met overheden en internationale partijen om slavernij een prioriteit te geven en ontwikkelingen ten behoeve van beëindiging van slavernij in gang te zetten

Wat kan de gewone burger doen?

Het **JRF** (Joseph Rowntree Foundation) heeft naar aanleiding van onderzoek naar dwangarbeid in Europa een adviesrapport opgesteld waarin ze pleiten voor een strengere regelgeving op overheidsniveau. Zij beschouwen het tekort aan kennis een deel van het probleem en pleiten voor een systeem waarbij signalen van dwangarbeid duidelijker opgevangen kunnen worden. Ook stelt het JFR dat de kwestie van dwangarbeid voor velen een 'ver van mijn bed show' is en dat de associatie van de term vaak mis geïnterpreteerd wordt.⁴

Het JRF stelt dat het belangrijkste is dat hoe sterker de regulering van de arbeidsmarkt en bijbehorende bevoegdheden tot handhaving en inspectie zijn, hoe waarschijnlijker het is dat praktijken en slachtoffers van dwangarbeid opgespoord kunnen worden en hulp geboden kunnen krijgen.

Naast de taak van overheden en de internationale gemeenschap op het gebied van regelgeving en signalering is er ook de taak voor de civiele gemeenschap. De 'US State Department' geeft op haar officiële website een aantal stappen die kunnen helpen signaleren of iemand een potentieel slachtoffer is, maar ook tips op het gebied van een bewustere consument zijn. In Nederland doet Fairwork aan bewustwordingscampagnes en biedt zij ook slachtofferhulp. Een greep uit de punten die beide organisaties benoemen zijn;

- Stel voor jezelf vast aan de hand van vragen of iemand een potentieel slachtoffer is (Fig. 1) en geef dit door aan hiervoor bestaande meldpunten
- Vergroot je kennis; het volgen van een training op het gebied bewustwording is bijvoorbeeld mogelijk
- Wees een kritische consument. Let op bepaalde keurmerken. In de VS bestaat de 'Slavery Footprint' waarbij de consument kan checken hoeveel dwangarbeid in je dagelijkse producten zit. Ook heeft de Department of Labour een lijst samengesteld van producten die geproduceerd zijn door kinder- en/of dwangarbeid
- Maak bedrijven bewust van hun aandeel in het bestrijden van dwangarbeid. Op de website van Chain Store Reaction kan de consument een bedrijf naar keuze aanschrijven met prangende vragen op het gebied van beleid en waarborging van mensenrechten en arbeidsvoorwaarden. Een ieder die de website bezoekt kan zien welke bedrijven reageren en welke niet
- Wees kritisch voor de plaatselijke politiek op het gebied van het aanpakken van moderne slavernij
- Participeer in bewustwordingscampagnes, onderteken petities en doneer geld aan organisaties die opkomen voor de zaak
- Moedig middelbare scholen aan om programma's op te nemen in hun vaste curriculum ter bewustwording van wat moderne slavernij behelst

- Heeft iemand je werk in Nederland aangeboden?
- Is het werk niet zoals je had verwacht?
- Heeft je reisagent of baas jouw paspoort ingenomen?
- Heb je (hoge) schulden?
- Krijg je niet (voldoende) betaald?
- Mag je niet naar de huisarts als je ziek bent?
- Word je gedwongen om te werken?
- Word jij of jouw familie bedreigd?
- Moet je gevaarlijk of ongezond werk doen?
- Word je beperkt in je vrijheid?
- Word je bedreigd omdat je illegaal bent?

Figuur 1: Checklist Fairwork

⁴ Men denkt al gauw slechts aan 'trafficking' of migratiepraktijken en vergeet al gauw dat ook op andere bieden men het slachtoffer is van dwangarbeid of slechte arbeidsvoorwaarden. Sectoren waar veelvuldig sprake hiervan is zijn; huishoudelijke/ schoonmaakdienst, de bouw, landbouw, horeca, voedselproductie, en in de textiel. Maar ook in sommige takken van de farmaceutische industrie komt het verschijnsel voor.

Tot slot

Bij 'slavernij' denkt men al snel aan gedwongen context. Men wordt bedreigd of de dreiging op iemands familieleden speelt of wordt simpelweg niet in staat gesteld te beschikken over het eigen lot. Er wordt gedacht dat ook de mensen die wel geld ontvangen voor hun diensten, zelf gekozen hebben voor hun lot en zich dus vrijwillig laten misbruiken. Hier wordt over het hoofd gezien dat deze mensen ook gedwongen zijn, al kent deze dwang een andere vorm. Belangrijk is om stil te staan bij wat wij verstaan onder dwang in de context van moderne slavernij.

Dwang is het afdwingen met fysiek geweld of de dreiging van geweld. Ook kan iemand zich gedwongen voelen door economische omstandigheden. Dwang is het misbruiken van een machtspositie om mensen te domineren en iemand zich ook gedwongen voelen door eeuwenoude culturele tradities. Het iemand opleggen van torenhoge schulden na een lening of iemands identiteitskaart of paspoort afnemen is ook iemand dwingen. Het misleiden van iemand waardoor hij/zij het slachtoffer wordt van slechte arbeidsomstandigheden is een vorm van dwang. Deze uitgangspunten zijn belangrijk in onze beeldvorming van het probleem.

Geraadpleegde Bronnen:

- Anti-Slavery. (z.d.). *What is Modern Slavery?* Geraadpleegd op 1 juni 2013, van [http://www.antislavery.org/english/slavery today/what is modern slavery.aspx](http://www.antislavery.org/english/slavery%20today/what%20is%20modern%20slavery.aspx)
- Cdebaca, L. (2013). *10 Ways You Can Help Fight Modern Slavery*. Geraadpleegd op 5 juli 2013, van <http://blogs.state.gov/stories/2013/02/01/ten-ways-you-can-help-fight-modern-slavery>
- Chain Store Reaction. (z.d.). *How It Works*. Geraadpleegd op 8 juli 2013, van [http://www.chainstorereaction.com/how it works/](http://www.chainstorereaction.com/how_it_works/)
- Fairwork. (2011). *Moderne Slavernij Dichterbij dan je denkt*. Geraadpleegd op 3 juni 2013, van [http://www.fairwork.nu/contact/veelgestelde vragen.html#anchor324](http://www.fairwork.nu/contact/veelgestelde_vragen.html#anchor324)
- Haken, J. (2011). *Transitional Crime in the Developing World*. Geraadpleegd op 9 juli 2013, van http://www.gfintegrity.org/storage/gfip/documents/reports/transcrime/gfi_transnational_crime_web.pdf
- International Labour Organization. (2013). *Questions and Answers on Forced Labour*. Geraadpleegd op 11 juni 2013, van http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/comment-analysis/WCMS_181922/lang--en/index.htm
- Joseph Rowntree Foundation. (2013). *Detecting and Tackling Forced Labour in Europe*. Geraadpleegd op 20 juni 2013, van <http://www.jrf.org.uk/publications/detecting-tackling-forced-labour-europe>
- United Nations. (2013). *United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking*. Geraadpleegd op 15 juni 2013, van <http://www.ungift.org/>
- U.S. Department of State. (2013). *20 Ways You Can Help Fight Human Trafficking*. Geraadpleegd op 13 juli 2013, van <http://www.state.gov/j/tip/id/help/index.htm>
- U.S. Department of Labor's Bureau of International Labor Affairs, Office of Child Labor, Forced Labor, and Human Trafficking. (2011). *U.S. Department of Labor's List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor*. Geraadpleegd op 6 juli 2013, van <http://www.dol.gov/ilab/programs/ocft/PDF/2011TVPRA.pdf>